Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICA DE FOENICULO,

QVAM

FAVENTE SVPREMI NVMINIS GRATIA,

PRÆSIDE

DN. JOHANNE BOECLERO,

PHIL. ET MED. DOCTORE,

BOTAN. CHYM. RELIQVÆQVE MATERIÆ MEDICÆ PROF. PVBL. ORD.

CAPIT. THOM. CANON.

h. t. MAGNIFICO VNIVERSITATIS RECTORE,

DOMINO AC PRÆCEPTORE SVO IN ÆTERNVM DEVENERANDO,

IN ALMA ARGENTORATENSIVM UNIVERSITATE

SOLENNI PLACIDOQVE ERVDITORVM EXAMINI

SVBIICIT

JOH. CHRISTIANVS EHRMANN,

ARGENTORATENSIS,

AVCTOR

AD DIEM XIII. *JVNII M DCC XXXII.*

h. l. c.

ARGENTORATI,

LITERIS Hæredum JOHANNIS PASTORII.

34134 qu 12
496
LXII.

VIRO
NOBILISSIMO, AMPLISSIMO
ATQVE EXPERIENTISSIMO
DOMINO
MARCO
MAPPO,
MEDICINÆ DOCTORI ET
PRACTICO FAMIGERATISSIMO,
DN. PATRONO ET FAVTORI
SVMMOPERE COLENDO
HAS STVDIORVM SVORVM PRIMITIAS
CEV OBSERVANTIÆ ANIMIQVE OB MAXIMVM SIBI EX-
HIBITVM FAVOREM GRATISSIMI MONVMENTVM, AC SI-
MVL IN VLTERIOREM SVI COMMENDATIONEM
SVBMISSA ANIMI VENERATIONE CONSECRAT
TANTI MÆCENATIS

DEVOTISSIMVS CVLTOR

JOH. CHRISTIANVS EHRMANN, Arg.
AVCTOR.

Epiſtola
PRÆSIDIS
AD
Politiſſimum ſuum RESPONDENTEM.

EX quo tempore paulo arctius mihi Tecum interceſſit conſortium, intimiusque Te cognoſcendi frequentiſſima exhibita fuit occaſio, non inanem concepi ſpem fore, ut deſiderium Tuorum aliquando ſis impleturus. Egregiæ enim animi Tui dotes, vivax atque feſtivum ingenium, moresque compti me haud parum in opinione concepta firmarunt. Equidem ad alia converſus, videbaris multa perdidiſſe, verum tuus ardor reparavit facile, quod cre-

credebatur amiſſum. Ita enim hactenus in Scholis Medicis verſatus es, ut non poſſim non Tibi debitum tribuere encomium. Interfuiſti collegiis ſedulus auditor, quæ docebantur avidus hauſiſti, atque in ſuccum & ſanguinem convertere allaboraſti. Macte Tua virtute in incepto virtutis tramite perge, nec ex recta deflecte via, ſic enim fiet, ut evadas aliquando in Virum bonum medendi peritum. Propoſuiſti tibi profectus Tuos egregios publico comprobare, dum ſolenni Eruditorum examini *diſſertationem de Fœniculo* conſcriptam ſiſtis examinandam. Tuus eſt iſte labor adeoque & Tibi defendendus eſt. Fac itaque, ut in certamine palmam reportes, applauſumque promerearis publicum. DEUS T. O. M. divina ſua gratia adſit, ut conatus Tui felici ſemper beentur ſucceſſu.

PRO-

PROOEMIUM.

Oſtquam animo conſtitueram, qualescunque meos, quos in arte Medica feci, profectus publice explorandi, diſpiciebam ſollicite de themate, quod pro diſſertatione Academica convenire poſſet, ſeligendo. Incidi tandem quaſi ex improviſo in diſſertationem quam Experientiſſimus quondam Dn. JOH. SIGISMUNDUS HENNINGERUS *b. m. de Aniſo conſcripſit,* MAGN. *autem* DN. PRÆSES *ſub ejuſdem auſpicio publice in Cathedra propugavit, quæ mihi ſtimulum addidit, ut ſimile quid tentarem. Arriſit præ aliis vegetabilibut* FOENICULUM, *quare ſtatim ad illud conſiderandum me accinxi. Cum labor ad finem jam eſſet perductus, innotuit demum mihi, quod jam proſtet*

Marothrologia Schenckiana, *quam tamen, ut ſancte affirmare poſſum, nondum conſpexi, ſicuti quoque nunquam vidi* Arobelbergarii tractatum *de Fœniculo. Quare credidi, me oleum & operam non perdidiſſe in meis qualibuscunque conatibus. Benev. Lect. facile perſpiciet quid in hacce collectione præſtiterim. Non diffiteor, me methodo ſuperius allegatæ diſſerationis inhæſiſſe & ſæpius quædam exinde repetiiſſe, ſicuti quoque non nego, me ipſorum authorum verba propria hinc inde retinuiſſe. Tyro ſum, & novis producendis incapax, quare facile me veniam impetraturum ſpero, ſi minus comptam, minus eruditam in publicum proferam opellam. DEVS Altiſſimus Clementiſſime gratiam ſuam mihi affundat.*

§. I.

§. I.

FOENICULUM unam ex plantis maxime uſualibus eſſe, & veterum & recentiorum conſenſus monſtrat, & quotidiana edocet experientia, quod & in culinis & in officinis Pharmaceuticis frequentiſſime uſurpetur. Et certe ſi olfactum atque guſtum conſulamus, non minori jure videtur nomen *Aromatis Germanici* promereri ac ipſum ANISUM, cum quo virtutibus decertat. FOENICULUM autem hoc, ut PLINIUS loquitur, *nobilitavere ſerpentes guſtatu, ſenectam exuendo, oculorumque aciem ſucco ejus reficiendo. Unde intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipue eo levari.* Meretur hic audiri CASP. HOFFMANNUS *de medicamentis officinalibus l. 2. c. 94.* in hæc verba erumpens. An dubitari poteſt? Deponunt quidem exuvias ſuas prope fœniculum, quod vidi, ſed viſus ſit illis clarior propter depoſitam ſimul Epidermidos partem illam, quæ corneæ prætendebatur, quod pariter vidi.

§. II.

FOENICULUM græcis *μάραθρον* audit, Latinis hinc etiam MARATHRUM dicitur, forſan ἀπὸ τοῦ μαραίνεσθαι

a marceſcendo, quoniam ut Plinius *l.* 19. *c.* 9. ait, ad condienda plurima ſit commendatiſſimum. Jo. Bodæus a Stapel *in not. & commentar. ad* Theophr. *Hiſtor. plant. l.* 6. 1. hæc habet, μάραθρον antiqui dixerunt, ἀπὸ τοῦ μαίρειν, τοῦτ' ἐστὶ λάμπειν καὶ ἀθρεῖν, quod eſt videre, lucere; quia viſus aciem excitat. A recentioribus Græcis, teſte eodem authore, uti Simone Sethi, Actuario aliisque μάλαθρον dicitur, quod foliis teneris mollibusque ſit, vel quod molliendi vim habeat, quamvis & Actuario μάραθρὸν audiat. Fœniculum Fuchsius *Hiſt. plant. c.* 192. dici exiſtimat, quod ſatum ſemen magno cum fœnore reddat, vel quod quaſi fœnum in hyemes areſactum & marcidum reponatur, uti Pena & Lobelius *in adverſariis ſtirpium novis* docent. Non dicam de eo quod fœniculum exſiccatum, ad fœni ſimilitudinem juxta quoſdam accedat. Quidam a fœnore derivant, à Fœnus, Fœnoris, & fœnum eſſe & fœniculum facile do illis qui ita volunt, inquit Caspar Hoffmannus *de medic. officin. l.* 2. *c.* 94. ſunt, qui omiſſo diphtongo vocant feniculum, ſicut etiam reperiuntur. qui fœniculus pronunciant. Germani voce Latina, ut Sebizius *de aliment. facult. l.* 2. *c.* 11. loquitur, non nihil mutata Fenchel nuncupant. Gallis audit Fenouil. Quomodo ab Arabibus aliisque appellitetur videre eſt apud Tabernæmontanum *l.* 1. *c.* 12.

§. III.

Fœniculum ad plantas umbelliferas pertinere ipſa avtopſia ſatis probat. Samuel Dale *in Pharmacologia ſeu manuductione ad Materiam Medicam ſect.* 9. §. 29. *de Herbis Umbelliferis* ita ſcribit. Nota Fœniculi ſunt, folia obſcure viridia in longa & capillacea ſegmenta diviſa, ſemina ſtriata oblonga. Joh. Raius *in methodo plantarum emendata & aucta* hunc in modum diſſerit. Fœniculum, foliis in capillacea ſegmenta diviſis, ſeminibus ſtriatis, oblongis, floribus parvis pallide flavis, petalis obtuſis, recta fere linea terminatis, non tamen bifidis, a reliquis

hujus

hujus generis Umbelliferis diſtinguitur: a Meo foliorum ſegmentis longioribus. EMANUEL KOENIG *in regno vegetabili quadripartito* de criterio hujus plantæ hæc habet. Primas ducit inter plantas gymnodiſpermas dictas umbelliferas, ſeu ſeminibus poſt ſingulos flores binis, floribus pentapetalis in umbellam congeſtis, caulium & ramorum faſtigiis in plures radiatos pediculos & his rurſus in tenues pedicellos flores ſuſtinentes diviſis; foliis vel compoſitis aut lobatis, vel ſimplicibus aut integris; ex his ſeminibus canaliculatis ſeu profundius aut levius ſtriatis oblongis aut ſubrotundis, teretiuſculis aut nonnihil depreſſis, foliis vero in tenuia capillacea ſegmenta diviſis. Illuſtris iſte Botanicorum Coryphæus JOSEPHUS PITTON TOURNEFORT *in Inſtit. Rei Herbar. cl. 7. ſect.2. G. 1.* hoc vegetabile tale deſcribit modo; Fœniculum eſt plantæ genus flore roſaceo & umbellato, plurimis ſcilicet petalis conſtante, in orbem poſitis & calyci inſidentibus. Is autem abit in fructum ex duobus ſeminibus compoſitum oblongis, craſſiuſculis, hinc gibbis & ſtriatis, inde vero planis. His notis addenda ſunt folia in lacinias capillaceas diviſa, coſtæ innaſcentia. Clariſſimus HERMANNUS BOERHAVE *in Hiſtoria plantarum* ſequentem in modum characterem depinxiſſe fertur. Eſt planta Umbellifera gymnodiſperma ex foliis compoſitis ex tenuiſſimis capillamentis diviſis conſtans: ſemina oblonga, craſſiuſcula, nigricantia, tumidiora, utcunque ſtriata. Radix fibroſa plerumque ſat craſſa, longa, alba, recta, odorata, ſaporis ſubdulcis & aromatici, caulis ſtriatus, rectus, odoris grati, ſaporis aromatici.

§. IV.

Plures Fœniculi reperiri ſpecies in confeſſo eſt apud Authores, non opus autem videtur ut omnes hic recenſeantur. Id, de quo proprie hoc in loco tractamus, ſolet appellari FOENICULUM VULGARE GERMANICUM C. B. Pin. 147. Fœniculum Dod. Stirp. hiſt. pempt.

 2. l. 5.

2. l. 5. c. 1. Ab hoc diverſam ſpeciem facit Tournefort Fœniculum vulgare minus acriori & nigriori ſemine J. B. 3. part. 2. 2. fœniculum vulgare Italicum, ſemine oblongo guſtu acuto C. B. Pin. 147. Fœniculum ſive Marathrum vulgatius Lob: adverſ: 347. Datur equidem & aliud fœniculi genus, quod in uſum trahi in quibuſdam locis ſolet, nempe Fœniculum dulce majore & albo ſemine J. B. 3. p. 2. 4. fœniculum dulce C. B. Pin. 147. fœniculum ſive Marathrum vulgatius dulce Lob. Icon. 775. Quidam hoc ultimum fœniculum appellant fœniculum Romanum, fœniculum Florentinum; Römiſcher/ Florentiniſcher Fenchel/ fenouil de Florence; ob dulcedinem quam habet ex cultura Romæ & Florentiæ cognominatur dulce, ſüſſer Fenchel fenouil doux. Minus autem apud Germanos in uſu eſt hoc ultimum fœniculum, quod etiam juxta J. Sigism. Elsholz *Diætet. l.* 1. *cap.* 5. *n.* 23. apud nos ſatum poſt biennium degenerat.

§. V.

Quod attinet locum natalem hujus plantæ, ſponte Monſpelii atque Lugduni provenire perhibetur, cum enim loca amet calida & ſaxoſa, talia autem, ut docet Joh. Bauhinus *Hiſt. plant. Univerſ. l.* 27. *c.* 1. ſint Monſpelium atque Lugdunum, non mirum eſt quod juxta muros meridianos ibidem propullulet. Apud nos partim in hortis partim in agris colitur, ubi ſat copioſe & feliciter quoque creſcit, ita ut non opus ſit aliunde advecto fœniculo uti. Seri ſolet tempore verno circa plenilunium, in loco fertili, ſed quandoque altero tantum progerminat anno. Radix vivax eſt, & per longum tempus perennat, non raro tamen etiam hyeme rigidiore perit, unde quotannis ſeminant, ne ejus defectus urgeat, licet ex ſemine quoque deciduo propagetur. Vere erumpunt, dicente Joh. Bauhino, folia deinde caulis aſſurgit; ſequuntur cum floribus muſcaria;

ria; floret autem Julio & Auguſto. Semen ſub æſtatis finem ac Autumno perficitur.

§. VI.

Totam plantam Botanici, ut Joh. Bauhini verbis utar, his deſcribunt verbis. Ex radice digitali aut majore ſi ramoſior fuerit, recta, alba, ſapore cum quadam dulcedine aromatico, caulis ſurgit tres aut quatuor cubitos altus, rectus, ſtriatus, geniculatus, atro virens, fungoſa alba medulla farctus, crebris alis concavus: pediculi ceu vagina caulem & ramos complectuntur, quibus folia inſident in longa tenuiſſima filamenta diſſecta, atrovirentia, ſapore dulci, odore ſuavi, umbellæ florum latæ, luteæ, odoratæ; ſemen oblongum Aniſi, nigricans, gracilius, ſapore acriori minus dulci. Quam dulcedinem ipſi quidam conciliare conantur, dum ſemen fœniculi cum caricis terræ committunt, cujus rei fides ſtet penes authores; forſan melius eſt, ſi, tempore hyberno accedente, fœniculum reſectum fimo bene cooperiatur, ut hoc innuit Joh. Colerus *in Oeconomia rurali atque domeſtica*. l. 6. c. 61.

§. VII.

Quod ſi ullum vegetabile in uſum cedit, certe illud eſt Foeniculum, quod non ſolum officinæ Pharmacevticæ, ſed & culinæ optime norunt. Et herba enim cum ſummitatibus, & ipſum ſemen in œconomiis uſurpatur. Qua de re ſequentem in modum diſſerit Joh. Bauhinus l. c. Hodie non ſolum in Medicina expetitur, verum etiam in culina. Coqui & diligentiores matres familias varie ad uſum præparant. Nonnullæ tenellis veſcuntur ſurculis cum ſale ad carnes & aſſaturas. Nonnullæ miſcent cum ſaccharo, aliæ acetariis imponunt. Quædam hos cum non bene maturo ſemine ſale & aceto condiunt & poſt annum uſurpant. Piſces aſſandi non temere fœniculo implentur, & eo involvuntur; ſic namque non ſolum iis gratus ſapor conciliatur, ſed & ſuperflua humiditas corrigitur, & ſic ſa-

lubriores redduntur. Quare ii quoque conſultum faciunt, qui piſces cum fœniculo in jure decoquunt. Hoc ſiquidem non tantum eorum humiditatem conſumit, verum etiam ad concoctionem facit. Roborat enim fœniculum caput, Ventriculum, hepar, lienem, renes, veſicam & matricem, viſcoſosque humores digerit. In eundem uſum tam comæ fœniculi quam etiam radix in cibos additur, & ſemen in panem. Cucumeres, ut loquitur SEBIZIUS, cum infantes adhuc ſunt, & parum ventroſi, qui noſtro idiomate Kuckůmerlein / Kůmmerling / kleine Gurcken/ Gallice Cornichons vocantur, ſummitatibus fœniculi condiuntur, ad quem tamen ſcopum multis præ fœniculo arridet Dracunculus eſculentus, quippe qui jucundiorem largiri ſaporem fertur. De guſtibus interim non eſt diſputandum. Quid dicam multa de eo, quod ſemen fœniculi quotidie ad decocta pro potu ordinario adhibeatur; quod ſemen etiam ſaccharo incruſtetur, ac cum bellariis apponatur, qua de confectione, cum & uſum medicum obtineat, infra plura dicenda occurrent. De uſu fœniculi œconomico meretur audiri JAC. THEOD. TABERNÆMONTANUS *l.* 1. *c.* 12. hæc verba enuncians: Es iſt dieſes edel Gewächs zu unſerer Zeit auch dahin gerathen/ daß es nicht allein in der Artzney/ ſondern auch umb ſeiner vielfaltigen Nutzbarkeit willen/ in der Kůchen täglich gebrauchet wird / und wäre derowegen ſehr gut/ daß man allein bey unſeren bekandten Kräutern/ Saamen und Wurtzlen bliebe/ die Speiſen damit zu condiren/ und abzuwůrtzen/ wůrde es nicht allein unſeren Leiberen zur Geſundheit und Wohlfarth gereichen / ſondern es wůrde ein groſſes Geld/ das man umb fremde und außländiſche Specerey geben muß/ erſparet werden.

§. VIII.

Quodſi jam ad uſum, quem in Medicina præſtat, fœniculum, reſpiciamus, deprehendimus nullam eſſe hujus vegetabilis partem, quæ non ſummopere prodeſſe

eſſe poſſit. Habet inſignem ſuam utilitatem radix, caules haud ſpernendas poſſident vires, herba gaudet egregia facultate, qua non deſtituuntur ſummitates, imprimis vero ſemen quoque magnopere laudibus extollitur. Adeo ut chariſſima debeat exiſtere hæc planta, quam totam aromaticam eſſe teſtatur & odor & ſapor ſuavis, blandus, aromaticus, ut & analyſis Chymica ſal volatile oleoſum facile ſenſibus exhibens. Conſideremus primo RADICEM quæ PAULO HERMANNO in *Cynoſura Materiæ Medicæ* definiente, eſt oblonga, recta, digitum craſſa, pallida, ſaporis ſubdulcis, ſubacris, aromatici & tenuis odoris fragrantis. Ob ſal aromaticum blandum utique haud exiguis prædita eſt dotibus radix hæcce. Celebratur imprimis ejus vis aperiens, ita ut radicibus quinque aperientibus annumeretur, quippe quæ ſunt radices *Apii*, *Aſparagi*, *Fœniculi*, *Petroſelini*, *Ruſci*; Suadet autem haud omni abs ratione prædictus author, ut in uſum trahatur cortex potius radicis, quam interior ſubſtantia. Viſcidum, docente ETTMÜLLERO, attenuat, pectori, renibus, utero ac menſibus ciendis dicatum eſt. Commendatur hinc in tuſſi aſthmate; Lienis & hepatis infarctus reſerat, & viſcera ab obſtructione liberat. Utilis eſſe perhibetur difficulter mingentibus, & a calculo præſervare dicitur, quatenus, uti loquuntur, ſal volatile temperatum corrigit acidum calculi coagulatorem. In variolis & morbillis decocto fœniculi vel ſeminis vel radicum nihil convenientius eſt, pronunciante SIMONE PAULI *Quadrip. Botan. CL.* 3. Lue Venerea laborantibus has radices ſuadet GABRIEL FALLOPIUS *tract. de morbo Gall. c.* 28.

§. IX.

TABERNÆMONTANUS ſequentes ad tuſſim chronicam commendat formulas. ℞. Rad. fœniculi ſiccatæ ℥j. dilue in vino, & parumper edulcora ſaccharo atque aſſume; vel ℞. Rad. fœniculi recentem, in mortario contunde marmoreo & ſuccum exprime, qui deinde

deinde ad ℥j. cum dimidia parte ſacchari quotidie per novem dies aſſumptus proficuus eſſe creditur. Sunt qui ſuccum hunc cum mulſo aut aqua mellis in eundem finem aſſumunt. Laudatur porro in aſthmate & phthiſi; deprædicatur in debilitate atque inflatione ſtomachi, præſertim ſi colluvie atque ſaburra humorum viſcidorum & pituitoſorum laboret. In cachexia, ictero atque hydrope utilis judicatur. Decoctum, dicente Ettmüllero, hujus radicis vel ſolitarie, vel etiam (quod quibuſdam placet) floribus ſambuci aut lumbricis ſociatum, ad lactis abundantiam (ſcilicet conciliandam) commendatur, ſicut & HELIDÆUS PADUANUS pro lacte generando commendat decoctum lumbricorum in brodio vel decocto fœniculi; qua de re etiam conferri poteſt AMATUS LUSITANUS. In affectibus nephriticis conducit. Radix enim authore Jo. RUELLIO *de natura ſtirpium l.* 3. *c.* 48. cum ptiſana pota renes purgat. Succus porro è radice recente expreſſus unciarum trium pondere potus cum vini generoſi uncia una, nephriticis mire ſubvenit. Cum decoctum hujus radicis egregium ſit diureticum, hydropicis quoque utile cenſetur. In JOHAN. MICHAELIS *notis in Pharmac. Med. Chym. Schrœderi* hæcce leguntur verba. Radix fœniculi aperitivam & diureticam vim habet. Decoctum ſingulariter commendatur contra fumum Mercurii, quando nimirum Aurifabri ex deauratione rerum illum halitu ſuo ſuſceperunt, nec minus confert in inunctione Mercuriali, qualis fieri ſolet in ſcabie. In hiſce enim affectibus decoctum hoc ſingulari cum fructu expertus ſum, præprimis tamen, ubi membrorum tremor in ægris ſimul adfuit. Quam in rem etiam audiendus HOLCHSTÆTTER *in obſerv. med. dec.* 3. *c.* 4. Juxta L. THURNEISSER *Hiſt. plantar.* contra quævis venena, ſive ea in cibis hauſta ſint, ſive pota, ſive illita; interque hæc omnium maxime contra Mercurium, Ceruſſam, Arſenicum & Auripigmentum, nec non morſus animalium venena ejacu-

ejaculantium egregie opitulantur hæ radices. Feruntur eædem cum melle contritæ canum morſibus mederi impoſitæ, teſte DODONÆO *Stirp. Hiſt. pempt. 2. l. 5. c. 1.* ADAMUS autem LONICERUS *in lib. de natura & viribus plantarum* hunc in modum ſermocinatur. Cum melle radix omnibus venenatorum morſibus & ictibus illinitur. Canis rabidi morſui, vulnere prius cum urina vel aceto purgato, auxiliatur. Deprædicant porro hanc radicem ad contuſiones atque ſugillata, item ad tumentes mulierum mammas & tumores in iiſdem, à ſtagnatione lactis oriundos, diſcutiendos. Monente AETIO in Tetrabibl. S. 4. c. 30. ad aphtas ſumme efficax eſt fœniculi radix uſta per ſe & cum melle illita. Et hæc de radice, quæ æque, ac aliæ fœniculi partes, ophthalmica eſt.

§. X.

Progredimur ad caulem, quem, partibus quoque aromaticis ſcatentem, non plane inertem eſſe experientia certum facit. Imprimis autem præter alias facultates, adſcribuntur dotes ophthalmicæ. Sic exinde fit aqua vel liquor ad oculorum affectus utilis, ſi, ut ſcribit FRIDERICUS HOFFMANNUS in *clave Pharmaceutica Schrœderiana,* injicias ſaccharum candum tritum in canaliculos fœniculi, dum terræ adhæret, qui per noctem cera obturentur, tunc enim liqueſcet ſaccharum & fit aqua, quæ guttatim oculis eſt infundenda, Commodior tamen videtur eſſe methodus, quam exponit Dn. PRÆSES in *Commentario ad Paul. Hermanni Cynoſuram Mater. Med.* præeunte BARTHOLETO in *Encyclopœdia*, ubi hæc reperiuntur dicta. Caules fœniculi replentur ſaccharo cando trito & poſtmodum orificiis cera clauſis ſuſpenduntur in cella, ſic extillat aqua ophthalmica. Hic liquor ſaccharatus in macularum & pannorum oculi deterſione, diſcuſſione ac conſolidatione omnibusque oculorum affectibus a modo dicto BARTHOLETO & RIVERIO habetur præſtantiſſimus. Ex caulibus,

ut & expreſſis foliis denſatur ſuccus in ſole, ut loquitur RUELLIUS l. 3. de *natura ſtirpium*, addendus medicamentis, quæ ad excitandam oculorum aciem parantur. Fit & è ſemine muſteo foliis totis ac ramis ſimul expreſſis ad eadem utilis; fit & è radicibus prima germinatione inciſis. In Iberia lachrymam reddit gummi ſimilem, Caulem ipſum dum floret indigenæ demetunt, & igni admovent, ut caloris vi exudans ejiciat, quod quæritur, gummi: hoc efficacius oculis quam ſuccus.

§. XI.

Quod ſi jam ad folia accedamus & illa viribus non deſtitui vel odor fragrans & ſapor aromaticus docet. Juxta OTHONEM BRUNFELSIUM tom. 2. rapſodia 4. ſi herba edatur aut ſemen cum ptiſana bibatur mamas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus ſubditum proficit, quippe quod urinam excitet. In defectu lactis decoctum fœniculi recentis mirum in modum conducit juxta AMAT. LUSITANUM Cent. 6. curat. 86. Unde ex conſilio ETTMÜLLERI *Coll. pharmacevt. in Schrœd.* in frequenti ſit uſu nutricibus lacte deſtitutis. Imo dicunt lac tale emulctum ſpirare odorem fœniculi. Dicunt, quod mulieres recipiant folia fœniculi viridia, decoquant in vini vel aquæ q. s. & hoc utantur pro potu ordinario, ſic impoſſibile perhibent eſſe, quod non ſemper abundent lacte; quod etiam decoctum commendatur ad expellendas variolas, quod notum, & menſtrua retenta vel impedita. Virtute quoque ſtomachica & carminativa gaudent hæc folia, & inſuper pectori amica exiſtunt, & aſperam arteriam leniunt. Viribus porro diureticis prædita ſunt, & in calculo laudantur tum folia tum ſummitates fœniculi decoctæ. Commendatur quoque uſus fœniculi quotidianus in cibis ad profligandam febrem quotidianam. Imprimis autem deprædicatur in oculorum affectibus. Sic PAULUS ÆGINETA de *arte medendi* l. 1. c. 31. hæc habet. Infunditur ad caliginem præſenti remedio oculis per-

peti

peti menſe ſingulis diebus aqua ad hunc ſane modum accurate præparata. Fœniculum viride, ſimul & aquam pluvialem vaſi teſtaceo foris picato injice, dein de fœniculo exempto, reliquias in eum uſum reponito. Suppeditant autem hæc folia deſtillatione præter aquam etiam oleum æthereum egregium ad roborandum viſum, & varios oculorum affectus remedium. Methodum propterea exhibet graviſſimus Præses in Comm. ad *Cynoſuram Materiæ Medicæ Hermanni* ſequentibus verbis. ℞. Folia fœniculi recentia cum caulibus tenerioribus q. s. antequam ſemen compareat, incide minutiſſime, immitte in doliolum cum aliquot manipulis ſalis communis & fermento panis, affunde aquam calidam & fermenteſcere permitte, qua vigente fermentatione deſtilla per veſicam aut M. B. ſic cum aqua aſcendet oleum ſumme volatile & æthereum. Hujus jam olei ℞. guttas viginti circiter, tere cum ſaccharo cando, & poſtmodum in aqua Roſarum albarum (aqua fœniculi deſtillata, quæ ſimul cum oleo prodit, aut aqua Euphraſiæ aliaque ophthalmica) diſſolve, ſic habebis aquam ophthalmicam inſignem in nubecula, incipiente catarrhacta ſimilibusque affectibus, ut & in viſu debili confortando, à qua tamen debemus abſtinere in inflammationibus & aliis oculorum affectibus a ſanguine acri provenientibus.

§. XII.

Ob vim oculorum affectibus medendi, quidam hanc plantam recentem contundunt & cum duplo pondere ſacchari condiunt, & inſolant, ſicque obtinent conſervam quotidie vel ſæpiſſime cuſpidatim aſſumendam, oculis multum proficuam, quam conſervam etiam ad confortandum ſtomachum, flatus diſſipandos, & uteri vitia corrigenda commendant. Ex herba quoque ſuccus exprimitur, qui inſtillatus oculis multis eorum labibus ſuppetias fert, id quod jam Qvintus Serenus Sammoniccus in *præceptis de Medicina* jam agnovit ita canens:

 Si te-

Si tenebras oculis obducit pigra ſenectus
Expreſſæ marathro guttæ cum melle liquenti
Detergere malum poterunt.

Præterea uſus horum foliorum ejusque ſucci in multis aliis celebratur morbis; tuſſi, aſthmate, hydrope, affectibus renum & veſicæ &c. Summitates fœniculi iisdem gaudent viribus, ac eodem uſurpari poterunt modo, non dicam jam multa de utilitate, quam in œconomia præſtant, de qua etiam ſupra jam mentio fuit injecta.

§. XIII.

Accedo nunc ad fructum fœniculi, qui non tantum ſuave exiſtit aroma, ſed & polychreſtum atque evporiſton utique remedium. Sunt autem ſemina oblonga, ſtriata, aniſo longiora, nigricantia quadantenus, odoris fragrantis, ſaporis acrioris, ſed minus dulcis quam aniſum. Debent eſſe recentia, plena, ſucculenta, oleoſa, non furfuroſa aut carie eroſa, a ſordibus, pedunculis & aliis extraneis bene repurgata. Moses Charas de *Theriac. c.* 54. ita de electione hujus ſeminis loquitur:

Acre fœniculum, comitans Aniſum,
Longius forma, ſed idem notatum,
Viribus, guſtu nec odore multum
Diſpar utrumque.

Colligantur hæc ſemina Autumno præſertim matureſcentia, & debito modo exſiccata aſſervantur. Perhibetur a multis, quod per tres & ultra annos, æque ac radix utilia exiſtant; tandem tamen viribus orbantur. Obſervandum nempe juxta Tragum *de ſtirp. hiſtor. l.* 1. *c.* 151. ſemina aniſi, fœniculi, Cymini, Anethi, & Petroſelini, ſi ultra quadriennium ſerventur, vermiculis erodi, aut ſi hoc non contingat, prorſus amara fieri. Quæ quidem ita ſe habere non tantum experientia, ſed

ſed & THEOPHRASTUS ERESIUS *Hiſtor.* PLANTAR. docet, qui l. 7. c. 6. hæc habet verba. Seminum alia firmiora alia infirmiora ſunt ad perdurandum, ſed interea quæ maxime durant, nullum ultra quadrimatum durare poteſt; ita ſcilicet, ut ad ſementem adhuc utile ſit, ſed bima ſane meliora, trima fere nihil deteriora.

§. XIV.

Conſtant hæc ſemina, ut PAUL. HERMANN. *in Cynoſ. mater. Med.* habet, ſale volatili oleoſo aromatico; aut, ut ETTMÜLLERUS loquitur, vis eorum conſiſtit in particulis ſalſis, oleoſis volatilibus, ſuavi inter ſe commercio ſociatis, & particulæ acidæ volatiles pingues ſunt, in quibus primario vis aromatica conſiſtit. Mirum hinc non eſt, quod ſemen hoc multorum ferculorum poſſit exiſtere condimentum. Supra jam innui, quod ad decocta pro potu ordinario ſoleat requentiſſime adhiberi. Combinatur ut plurimum cum Semine Aniſi, C.C. uſto, Hordeo & Liquiritia, ubi tamen ſimul notandum, quod mulierculæ iſtum continuo fere committant errorem, ut diutius talia ſemina decoquant, quo fit, ut virtus eorum quoad magnam partem avolet, cum præſtaret ejusmodi virtutibus aromaticis imbuta corpora ſub finem decoctionis tantummodo injicere. Et pauperibus & divitibus inſerviunt: Pauperibus quidem illis per ſe, divitibus ſaccharo incruſtatis utentibus. Æque enim ac ex aniſo confectiones ſaccharinæ quoque ad delicias hominum convivales cum fœniculo parantur. Saccharum nempe ad confectionem deſtinatum probe prius aqua ſimplici & albumine ovorum clarificatum, ad conſiſtentiam ſaltem ſyrupi paulo tamen craſſiorem coquendo redigitur. Quo facto ſemina fœniculi optime mundata aheno largo, ſed planiori non profundo, ex cupro immittantur, quæ aheno ſuper igne leniſſimo ſuſpenſo calefiant, deinde de prædicto ſaccharo liquido, calido nonnihil, pro modica ſaltem ſeminum humectatione inſpergitur, atque hinc inde ſubito commo-

veantur & concutiantur artificioſa jectigatione aheni, ne conglomerentur, denuo totaliter exſiccantur leni calore carbonum infra ahenum collocato, quo facto ulterius ſacchari liquidi tantum inſpergitur, ut iterum ſemina madefiant modice, & uti prius continua jectigatione commoventur, & exſiccantur, hicque labor toties repetitur humectando & exſiccando, donec ſufficienter ſaccharo ſint obducta. Cum autem tales confectiones imprimis Viroduni elegantiſſime præparentur, hinc & confectio ſeminis fœniculi optima exinde obtinetur.

§. XV.

Refertur hoc ſemen inter ſemina quatuor calida majora, quæ ſunt Fœniculi, Aniſi, Carvi, Cumini, quæ ob partes conſtitutivas ſtomachica virtute atque flatus pellente vi gaudent, unde & ſemina carminativa audiunt. Et certe cum ſemen fœniculi obtineat partes facile exhalabiles, mobiles, ſulphureo ſalinas, non mirum quod ſtomacho atque inteſtinis prodeſſe poſſit, quod calorem reſuſcitet, atque reſtauret, ſolutionem adjuvet aſſumptorum & villos atque fibras nerveas roboret. Audiamus Ettmüllerum ita hac de re diſſerentem; ſemen fœniculi inter carminativa quatuor calida majora, viſcidum nimirum attenuando, & ſtomachi inteſtinorumque flatus potenter diſcutiendo primatum obtinet. Egregium eſt ſtomachicum, dum præter alia commoda vi aromatica ſpiritus influos recreat, digeſtionem valide promovet, acidas cruditates in primis viis & inde natos flatus interne ac externe egregie diſcutit & reſolvit, unde in Tragæas pepticas poſt paſtum aſſumitur ſemen fœniculi, hinc in colicis pathematibus, in convulſivis inteſtinorum malis, herniis &c. horum uſus eſt egregius. Confirmat id hiſtoria ab Helmontio l. 5. duumvir. & l. de flatibus allata. Cum enim hernioſo incurio ad capitis magnitudinem increviſſet tumor ſcroti; & intumuiſſet mirum in modum,

dum, obtulit hauſtum vini ſemel bulliti cum ſeminibus contuſis Aniſi, Carvi, Fœniculi & Coriandri, ſtatim hinc emollita duritie & hernia retro impulſa, facto unà, quod improbat tamen, fotu cum lacte & ſtercore bubulo. Sicuti autem optime debemus cavere, ne talia ſemina diu decoquantur, quod tenuis & volatilis vis ab igne facile propellatur & aufugiat, ita quoque eo annitendum, ne nimio uſu fœniculum flatus nimis rarefaciendo, imo de novo producendo malum adaugeat. Celebratur præſertim hunc in finem confectio ſeminis fœniculi, cui præterea plures aliæ tribuuntur qualitates, præter enim eas, quas habet cum ſemine crudo communes, virtus ejus ophtalmica ad viſum confortandum maximopere celebratur, adeo ut TABERNÆMONTANUS aſſerat, quod, ſi quis fœniculum ſaccharatum quotidie mane & veſperi comedat, nunquam ſit paſſurus vitia oculorum, & aciem viſus uſque ad finem vitæ ſit conſervaturus. Gravidis inprimis emolumento eſſe aſſerit. HIERON. REUSNERUS obſerv. med. 108. dicens; ſemen hoc ſaccharatum confortare fœtum in utero, vomitum gravidarum & nauſeam arcere & plurimum quoque facere ad abortum prohibendum. Commendatur porro ſenibus pro confortatione & conſervatione ſanitatis. Emendat anhelitum, ne dicam jam de aliis facultatibus. Inſervit quoque ad lac augendum, quem in finem etiam inſervire a KOENIG perhibentur ſequentes rotulæ. ℞. Nucl. Pin. Amygd. dulc. a ℥j. ſem. Fœnic. Rap. Petroſel. a ʒj. ſacchar. aqu. fœnic. ſolut. q. ſ. fiant rotulæ. Cæterum quod vim carminativam hujus ſeminis concernit, illam ſequenti expreſſit rythmo SCHOLA SALERNITANA c. 49.

Semen fœniculi pellit ſpiracula culi.

Der Fenchel=ſaamen treibt und jagt
Die Gäng des Hindertheils mit Macht.

§. XVI.

Ratione particularum oleoſarum lac promovet & auget atque imminutum reſtituit, quatenus nempe chylum in majorem orgaſmum ciet, & particulis ſuis oleoſis ſerum balſamicum magis fluxile reddit, quo colatione in mammis aptius deinde fiat: moleculis ſuis porro oleoſo ſalinis volatilibus acido contrariis coagulum humorum impedit & ad faciliorem ſecretionem diſponit. Ad lactis copiam in nutricibus producendam ſequentem pulverem multi extollunt. ℞.pulv. ſem. fœnic. ℥ß. ſem. lact. ſem. petroſel. ſem. aneth. ſem. aniſ. a ʒij. f. pulv. doſ. ℈iv. cum vino albo mane ventriculo jejuno, poterit tamen etiam alio in vehiculo aſſumi, ſicuti quoque in decocto pro potu ordinario ad eundem ſcopum prodeſſe poterit. Sunt qui in lacte ebullitum & potatum uberem lactis copiam ſuppeditare aſſerunt. Non nocebit ſi cum floribus ſambuci in lacte decoctis hoc ſemen jungatur. Non multum à viribus aniſi & hac in re abludit fœniculum. HERMANNUS ſequens comendat remedium. ℞. Rad. fœniculi ℥iv. ſem. fœnic. ℥j. f. decoct. ad lactis generationem in mammis. TABERNÆMONTANUS ſemen fœniculi cum Mentha contuſum & cum pinguedine porcina mixtum mammisque impoſitum, deprædicat ad tumores earundem diſcutiendos.

§. XVII.

Cum ob ſal volatile aromaticum oleoſum viſceribus amiciſſimum, fœniculum aperiat, reſolvat, incidat, attenuet, abſtergat atque diſcutiat, variis in affectibus, uti ſucceſſive explanare conabor, ſummo uſui poterit eſſe. Egregium exiſtit remedium Becchicum ſive pectorale, dum in tuſſi, aſthmate tam humorali quam flatulento & convulſivo, orthopnœa & raucedine mire conducit. Cum enim ſulphure blando volatili oleoſo vel aquoſo conſtantia a WEDELIO *in Amœn. Mat. l.* 1. S. 3. *c.* 4. inter thoracica referantur, merito & eorum nume-

numero annumerandum ſemen fœniculi, hinc & pulverem ejuſdem authoris pulverem bezoardicum balſamicum ingreditur ſeminis hujus oleum, eſt autem hic: ℞. Rad. Glycyrrh. ℥j. rad. Ir. Florent. ʒij. flor. ♀r. ℥ß. flor. benz. ℈j. ſacchar. cant. alb. ℥ij. olei Fœnic. ol. aniſ. deſtill. a- gtt. x. Cl. Deodatus *in Panth. Hygiaſt.* clinodii loco liquorem mirabilem ad aſthma & pectoris anguſtiam, præſertim in infantibus & nuptis a craſſis & tartareis humoribus aſſervandum præcipit. ℞. Rad. Ireos florent. Viol. liquir. tuſſilag. a ℥j. rad. Imper. ʒiij. Enul. Camp. ℥ij. ſem. fœnic, aniſ. a. ℥ß. Pulveriſatis affunde aceti acerrimi ℔j. ſtent. in loc. cal. per noctem; cola, exprime & in expreſſo liquore diſſolve ſacchari ℔ij: diſſoluto ſaccharo adde ſpirit. ⊖li vel ol. tartar. ʒij. Vin. Malvat. ℔iß. Doſis mane & veſperi cochlear. 2. Evacuata materia ab uſu ejus deſiſtendum. Cum itaque ſit pectorale ſemen, ſuaſu Ettmülleri, gravidæ mulieres illud debent comedere in tuſſi & affectibus pectoris ut remittant. Et dicunt authores, quod fœtus in lucem poſtmodum editus clareat elegantibus oculis. Qui ergo vult filios oculis pulchris habere, commendet hoc ſemen gravidæ maritæ in tuſſi & aliis pectoris affectibus. Hermannus ſequentem ſuppeditat formulam. ℞. Rad. Helen. ℥ij. ſem. fœnic. ℥ß. paſſul. min. ℥iß. f. decoct. in aſthmate & tuſſi. Sunt qui decocta pectoralia cum fœniculo parata in aſthmate & tuſſi inveterata probant. Tabernæmontanus ad affectus pectoris præſertim à frigore oriundos ſequentem commendat formulam. ℞. Sem. Fœnic. ℥ij. ſemin. rutæ, bacc. juniperi, Liquiritjæ, Cinamomi, aa ℥j. optime pulveriſa, poſtmodum cum melle in electuarium redige, de quo mane & veſperi doſis Caſtaneæ magnitudine aſſumatur. Pectus calefacit, expurgat & expectorationem promovet. Si ſemen hoc cum radice polypodii & foliis rorismarini decoquatur, decoctum melle edulcoretur & ad aliquot uncias aliquoties de

die

die hauriatur, in raucedine prodeſſe & vocem claram reddere perhibetur.

§. XVIII.

Inter pectus & renes quædam intercedit convenientia, hinc in affectibus & doloribus renum partiumque urinariarum magnum quoque levamen præſtare aptum exiſtit Fœniculum. Dum enim, verba ſunt Ettmülleri tuſſi & aſthmati medetur, poſtmodum renes detergit, neve calculus concreſcat, impedit, quatenus ſal volatile temperatum corrigit acidum calculi coagulatorem. Urinas ciet, calculum pellit, & in Nephritide conducit. Stranguriæ ab acido præprimis oriundæ medetur. Quidam Practicorum ſequentem commendant pulverem. ℞. Sem. Fœnicul. ℥j. ſem. Aniſi, Saxifrag. alb. Glycyrrh. ſem. Carv. Petroſel. ſem. Mil. Sol. a. ℥ß ſacch. ℥j. fiat pulvis cujus doſis ʒj. cum vino albo. Tabernæmontanus tradit, pulverem ex ſeminis Fœniculi ℥iß. ſemin. petroſel. ℥j. & gran. piper. ℥ß. confectum doloribus Renum mederi, ſi in caſu præſertim neceſſitatis ad ʒj. uſque in decocto ſeminis fœniculi aſſumatur. Ob vim talem diureticam utique etiam in Hydrope prodeſſe poterit. Modo dictus Author ſuadet, ut ſemen hoc pulveriſatum ſæpius cuſpiditatim cum vino albo aut aqua fœniculi aſſumatur, inſuper ſequens deprædicat remedium. ℞. Sem. fœnic. ℥xiijß. Sem. Carv. ℥j. ʒiij. Sem. aniſ. ℥ß. ʒß. Sem. Cumin. ʒj. ℈ij. rad. Mei. ʒß. rad. Ireos ℈ß Msc. f. pulvis, quem miſce cum Vini albi ℔vj, mellis depurati ℥xviij. De hac mixtura quotidie jejuno ſtomacho quatuor aſſumantur cochlearia, expectando in lecto ſudorem.

§. XIX.

Inter aphrodiſiaca remedia refertur: nam cum putante Galeno omnia aromatica calida & flatuoſa ſint venerem ſtimulantia, quare fœniculum ex horum remediorum claſſe eximas? Orgaſmum enim ſolum fœniculum

lum manducatum in ſemine excitat, ſicque per conſequens incitatur natura, hinc Poëta canit:

Semen cum Vino bibitum Veneris movet actus.

Et quis dubitabit minores multo hac in re habere fœniculum vires, quam ipſum Aniſum; Cum ſemine hac in re concordare dicuntur & radix & herba fœniculi.

§. XX.

Uterinum quoque cenſetur medicamentum, & quidem non abs ratione. Uteri enim obſtructiones reſerat & menſes prolicit, ac quoniam ſimul eſt carminativum, mulieres a doloribus in abdomine, hypochondriis & aliis locis, ubi malum a flatibus præſertim ortum duxit, liberat. Menſes proritantur, ſi quotidie mane & veſperi ad ʒj. & ultra cum vino albo aſſumatur, teſte Tabernæmontano; qui inſuper vaporem decocti herbæ fœniculi ad genitalia admiſſum hoc in caſu conducere, perhibet. In cardialgia, quæ fœminis malo hyſterico laborantibus non infrequens eſt, efficax deprehenditur. Puerperas dicitur purgare; & juxta Schwenckfeld mulieres frigidas ſteriles juvat. Decoctum ſeminis fœniculi ex aqua cum paſſulis in Chloroſi aliisque fœdis corporis coloribus emendandis laudatur a Ballonio in *conſiliis*. L. Mercatus de *ſterilium & prægnantium affect.* fœniculum quomodocunque hauſtum pudendis amiciſſimum eſſe ſcribit, & quidem, uti alii volunt, in utroque ſexu. Sæpiſſime jam citatus Tabernæmontanus ſuadet, ut in tumoribus partium genitalium imponatur cataplaſma ex ſemine fœniculi pulveriſato cum melle & adipe mixtis paratum, eandemque vim etiam tribuit radici decoctæ in vino & oleo, quam porro laudat in læſionibus membri virilis, & labiorum in genitalibus ſequioris ſexus, ſi vapor decoctæ radicis uſurpetur, & decoctum ipſum cum oleo pro fotu adhibeatur, qua de re etiam aliqua occurrit mentio in verſibus, quos Macer de Marathro reliquit, quosque poſtea apponam.

§. XXI.

Ob vim incidendi attenuandi & aperiendi Hepatis & Lienis infarctus expedit, & viſcera ab obſtructionibus liberat, humoresque viſcoſos digerit & reſolvit. Conducit præterea in Hydrope, ut ſupra jam dictum eſt, item in Ictero, quibus in caſibus æque prodeſt ſemen ac radix. Quidam ſequens ad icterum commendant remedium. ℞. Sem. fœnic. rad. fœnic. ana p. ij. rad. petros. p. j. coqu. in ſ. q. aqu. ad conſumpt. medietatis, de colatura ℞. ℥iij. diſſolv. in ead. trochiſc. de Lacca ʒj. & hauriatur pro una vice, continuetur aliquot diebus tribus aut quatuor horis ante cibum. Celebratur quoque uſus hujus ſeminis, tum recentis tum ſiccati in febribus varii generis, quotidiana, tertiana & quartana, ad quos morbos radicem, herbam atque ſuccum commendant.

§. XXII.

In variis porro capitis affectibus locum quoque habet fœniculi ſemen, dum enim particulis ſuis balſamicis, Spiritibus noſtris accomodatiſſimis & amiciſſimis, ſcatet, haud immerito egregium cephalicum medicamentum conſtituit. Juvat vertiginoſos, ſive idiopathicum ſit malum, ſive ſympathicum. Conſulunt propterea, ut mane & veſperi dimidium cochleare hujus ſeminis bene maſticetur & poſtmodum deglutiatur. Sunt qui hoc ſemen cum æquali ſeminis Coriandri portione in pulverem redigunt, & deinde quotidie cuſpidatim aſſumunt, pro ſcopo vertiginem arcendi & memoriam confortandi. Tabernæmontanus rurſus in eundem finem commendat hancce formulam. ℞. Sem. Fœnic. repurg. ℥iß. Sem. Aniſ. ℥ß. Sem. Carv. ʒij. fol. ſalviæ, fol. Betonic. Piper. long. Viſc. Quern. Nuc. Moſch. rad. Liquir. a ʒj. Sem. Aquileg. Cubebar. Cariophyll. ana ʒß. de quo quotidie bis aliquot cultri cuſpides aſſumantur.

§. XXIII.

§. XXIII.

Quod ſi ulterius perpendamus partes fœniculi conſtitutivas, neque ipſi virtutem denegabimus alexipharmacam atque expulſivam; ſic decoctum ſeminis & herbæ fœniculi in variolis & morbillis uſurpari, jam ſupra innuimus; & in morbis etiam continuis decoctis pro potu ordinario immittitur ad conſervandum tonum ventriculi, & flatus tum arcendos, tum pellendos. Illud autem ſemper ante oculos verſetur, ne quid nimis. Venenis reſiſtere dicitur, unde Poëtarum quidam canit:

Bis duo dat Marathrum, febres fugat atque Venenum.

Veſcuntur autem propterea ſemine vel nudo, vel aliis maritato in liquore, præcipue vino, hinc Macer:

Cum vino cunctis obſtat hæc herba venenis.

Nullam etiam video rationem, cur non iis, qui Belladonnam, aut helleborum, aut aliud noxium aſſumſerunt, auxilio eſſe queat æque ac Aniſum, cum quo aliis etiam in virtutibus ſymbolizat. Virus nocivum, certe ſi ad ʒj. aſſumatur, domare aptum eſt. Tabernæmontanus pulverem ſeminis fœniculi cum melle in linimentum redactum commendat ad morſum canis rabidi, interne autem fœniculum cum vino albo aſſumptum ad morſus & puncturas ſerpentum atque ſcorpionum deprædicat. Nullum dubium eſt, quin ob vim hanc Bezoardicam ingrediatur Theriacam, Mithridatium &c. Audiamus Mosen Charas ita loquentem: Hoc ſolum adducam, fœniculum dulce & excultum, præſertim florentinum, agreſti in Theriacæ diſpenſatione eſſe anteferendum, non modo ratione ſaporis grati & aromatici, ſed præſertim magnitudinis elegantiæ & virideſcentis coloris, ac præterea non pauca inſuavia medicamina tum ſapore tum odore Theriacæ ſe immiſceant, adeo ut omnino admittenda ſint illa quæ

grati aliquid præ ſe ferunt. Teſte ADAMO LONICERO *de nat. & virib. plant.* miſcetur quoque Theriacæ Antiochi Regis, cujus deſcriptionem hanc tradit. ℞. Sem. Fœniculi, Anethi, Aniſi, Ammeos, Petroſelini ana ℨvj. Trifolii acuti odorati ℨj. Milii, Serpilli, Farinæ Viciarum, ſucci Angelicæ vel Opoponacis ana ℨij. his contuſis ac cribratis, cumque vino ſubactis optimo, Trochiſcos conficito, quos arefactos ad uſum reſervabis, ac drachma ejus in vino ſumpta corpus ad deſudationem cooperies. Evidentiſſimum hoc præ aliis contra venenum eſt antidotum.

§. XXIV.

Quid differam de aliis hujus ſeminis virtutibus, dum vi carminativa, diſcutiente, & oleoſis ſuis partibus obtundente, doloribus variis medetur, & tormina etiam in infantibus ſedet, dum palpitationi cordis a flatibus potiſſimum oriundæ ſuccurrit, dum particulis ſuis oleoſis ſomnum conciliare efficax eſt, dum tremorem artuum corrigit, & in Ephialte laudem meretur, dum purgantibus æque feliciter ac Aniſum admiſcetur. Meretur audiri hac de re REINERUS SOLENANDER in *Conſil. Med. S.* 5. *conſ.* 2. ita loquens: Quod ſubſcribo electuarium in eos uſus poterit etiam frequenter admitti, quo uſus eſt alias Romanus quidam Pontifex podagricus, id gratum eſt, & nos tuto ſæpe numero eo ſumus uſi. Componitur autem hoc modo. ℞. Succi foliorum Fœniculi ad ignem depurati ℔. 2. mellis deſpumati ℔. j. coquantur lento igne uſque ad ſucci conſumptionem, removeatur ab igne, cum probe refrigeratum fuerit, immiſce Zingiberis ℨiß. Hermodactylorum mundatorum ℥iß, Oſſium uſtorum ℨij. Ex eo alias ter ſingulis ſeptimanis exhibui quantitatem caſtaneæ in juſculo, ℨvj. vel ℥j vel ℥iß. in decocto ſeminis Aniſi, Fœnicul, Carvi, cum pauca Senna & Agarico in ſindone. ROSIN. LENTILIUS in *Jatromnematibus Theoretico Practicis* p. 1. c. 70. hæc pronunciat verba:

Fœni-

Fœniculata quovis modo uſurpata, ſpecifica ſunt in hæmorrhagia narium. Meretur hanc in rem allegari Dn. BENIAMIN SCHARFFIUS, ARCHIATER SONDERHUSA SCHWARTZENBERGICUS qui in *Ephem. Naturæ Curioſorum*, Dec. 3. anno 5. & 6. Obſerv. 85. hæc tradit: Perſona illuſtris ſexus nobilioris 16. annorum, patre nato huic malo, ſcil. hæmorrhagiæ, in juventute ſua ſæpius obnoxio, fluxum ſanguinis per nares ſingulis fere diebus & noctibus ſatis enormiter patiebatur; & quamvis varia tentarentur remedia, quæ ſanguinem ad tempus cohiberent, ſemper tamen malum hoc recrudeſcebat, neque unquam victas dare palmas volebat. Tandem ſuaſu Amici ſæpius comedit ſemen fœniculi, ut & ſtolones & ſummitates herbæ illius viridis, quod cum per 1. menſem continuaret, fluxus ille remorari, & tam in quantitate, quam crebriori inſultu, remittere viſus eſt: juſſi proinde, ut in uſu horum pergeret, quo facto, uſuque hoc per 3. 4. menſes continuato, liber jam ab omni narium hæmorrhagia per biennium nunc vivit Illuſtriſſimus hic juvenis. Modum hujus operationis conſtitutum fuiſſe in balſamica hujus herbæ ſeminis virtute, mediante qua acrimonia ſeri fuit mitigata, & ad ſtatum naturalem reducta, conſtat. Hinc procul dubio FRANCISC. DE LE BOE SYLVIUS in *Med. Practic.* Fœniculum & varia ex hac herba parata medicamenta, aliique Practici, in uſum traxerunt. Quid, quod in quamplurimis oculorum vitiis, ut ophthalmia, rubedine, dolore, prurigine, ſuggillatione, ulceribus &c. a vitioſa ſeri conſtitutione dependentibus, fœniculum utramque abſolvat paginam, manifeſto indicio, balſamicæ ſerique emendandi adque ſtatum naturalem reducendi qualitatis. Sic & eundem hujus herbæ & ſeminis uſum in reliquis ſeri & ſanguinis acrioris vitiis ſummopere eſſe proficuum patet, dum omnem acredinem vitioſam emendat, ſerum & per conſequens etiam ſanguinem vitioſum & acrem corrigit, flatus craſſos & acres diſſi-

diſſipat, & expellit, pituitam craſſam, tenacem & acriorem, utpote quæ nihil aliud eſt, quam ſerum vitioſum & coagulatum, balſamica ſua vi reſolvit, viſcerumque ſic obſtructiones reſerat; Ex quibus ratio facile pateſcit, cur a veneranda antiquitate radix fœniculi inter celeberrimas illas V. radices aperientes fuerit relata.

§. XXV.

Offert ſe hic tandem tantopere decantata virtus ophthalmica, quæ non minori gradu in ſemine, quam in herba & reliquis plantæ partibus emicat. Prodeat Ettmüllerus ita loquens: præter ſemen Euphraſiæ nullum præſtantius eſt ophthalmicum internum hocce ſemine fœniculi. Sunt qui dicunt, ſi fœminæ comedentes fœniculum halitum inſpirent oculis infantum, & oculos illis reddant clariores & lucidiores, quod etiam ad oculos variolis clauſos jubetur applicari. Ad viſum certe conſervandum, reſtituendum & acuendum magnopere extollitur; Hinc ſupra jam dictus poëta:

Bis duo dat Marathrum febres fugat atque venenum.
Et purgat ſtomachum, lumen quoque reddit acutum.

Salernitani de *corroborantibus viſum c.* 79. ita pronunciant:

Fœniculus, Verbena, Roſa, Chelidonia, Ruta,
Subveniunt oculis, dira caligine preſſis,
Nam ex iſtis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Commendatur à multis pro conſervando viſu eoque acuendo, ut mane & veſperi, vel etiam poſt prandium aut cœnam aliquid de hoc ſemine vel ſibi relicto, vel ſaccharo incruſtato adhibeatur. Innumera fere ad oculorum affectus conducentia ingreditur medicamina. Longum nimis foret, ſi illis eſſet inhærendum, quare tantummodo aliquot ex Authoribus delibabo. Georg Bartiſch in dem Augendienſt hæc inter alia ſuppeditat.

℞. Sem.

℞. Sem. Fœniculi ℥iß. ʒij. Sem. Aniſ. ℥iß. Sem. Rutæ ℥iß. Galang. ℥j. Camphor. ℥ß. Moſchi ʒß. Pulveriſa & cum ſaccharo, ad libram ſacchari ℥ijß. prædicti pulveris ſumendo, confice tragema, quod ad ʒj. tempore neceſſitatis aſſumptum, impedit, quo minus oculi lædantur, ſi aliquid aſſumptum fuerit, quod iis poſſet eſſe nocivum. Idem author ſequens quoque condimentum, omnibus eſculentis inſpergendum, mire confortans atque conſervans lumina, atque ea nitida & activa reddens, commendat. ℞. Herb. Rorismar. ℥iv. Verbenæ ℥iij. Thymi, flor. Euphraſ. ana ℥iß. Cinamomi, Caryophyllorum ana ℥ij. Sem. Fœnicul. ℥iß. Sem. Aniſi ℥j. Msc. f. pulvis; a quo non multum diſcrepat ſubſequens, ℞. Herb. Rorismar. ℥ij. Summit. Serpill. ℥iß. Major. fol. rutæ, Caryophyllor. Galangæ ana ℥j. Sem. Fœnic. Aniſ. ana ʒvj. Msc. redigatur in pulverem pepticum, de quo poſt paſtum, quantum aliquot cultri cuſpidibus comprehendi poteſt, debet maſticari, & poſtmodum deglutiri, ad debilitatem viſus & oculorum corrigendam. Tabernæmontanus ſequens mirifice laudat. ℞. Sem. Fœnic. ℥j. Sem. Aneth. Leviſt. Petroſel. Ammeos, Chelid. maj. Sil. montan. Carv. fol. Euphraſ. Salv. Major. Rutæ, Origan. Hyſſop. Puleg. Serpill. flor. Beton. Primul. Veris, Pip. long. Cinam. Zingiber. Zedoar. ana ℥ß. f. pulvis ſubtiliſſimus, trajiciatur per cribrum, ſumatur cum cibo, vel fiat mixtura ex parte una hujus & duabus ſalis tenuiſſime triti ac cribrati, & loco ſalis cum cibis uſurpetur. Nec ſuo uſu defuturum promittit idem hocce electuarium, ad viſum debilem confortandum, & ad bonam oculorum conſtitutionem retinendam. ℞. Sem. Fœnicul. ℥iß. Euphraſ. ℥ß. Caryoph. Macis, Piper. long. Cinam. Cubebar. ana ʒj. Poſtea ℞. Mell. Virgin. ℥xx. Succ. Fœnic. rec. expr. ℥j. ſucc. rad. Chelidon. major. ſucc. rutæ ana ℥ß. ſuper igne leni redigantur ad debit. conſiſt. poſtmodum commiſceatur pulvis prædictus, & f. l. a. Electuarium mane

D jeju-

jejuno ſtomacho & veſperi cubitum eundo ad magnitudinem Caſtaneæ aſſumendum. Præfatus Bartiſch ad Nyctalopiam commendat inſequentem formulam. ℞. Hepatis Hircini pulver. ℥iß. Rad. Alc. Rad. Bon. Henric. ana ℥j. Sem. Fœnic. Rut. ana ℥ß. Lapid. Rubin. ʒj. cum ℔ij. Mellis depur. & ℔ß. Theriac. f. elect. de quo capiatur mane & veſperi drachma una aut altera, cui jungit ſequentem aquam, qua oculi frequenter foveri debent. ℞. Hirund. deplum. n. iij. Herb. Secal. rec. ℥iij. Herb. Fœnic. rec. ſtercor. Gallin. ſterc. capril. rad. Cichor. ana ℥ijß. Succin. flav. ℥iß. Moſch. ʒß. Infund. in q. s. Aqu. Liliorum Convallium, ſtent in digeſtione per 3. dies, poſtmodum fiat deſtillatio, & aqua prolecta mane & veſperi uſurpetur. Mereri videntur adhuc allegari verba SIMONIS PAULI in *Quadripart. Botan.* quæ ſic ſe habent. Si qui ſunt ſtudioſorum, qui caligine oculorum nativa, vel etiam ex lucubrationibus adſcitia laborant, iis quoque confectio ſeminis Fœniculi, poſt vel ante prandium & cœnam commendanda. Iiſdem, & tenuioris ſortis aliis caligine oculorum laborantibus, conducibile quoque eſt, ut jejuni mandent Fœniculi ſemen, mox cavas manus aut potius apices digitorum aptent fronti, manibus vero utrimque junctis faciem operiant, mox halitum oris exhalent, quo is feriat oculos; quin etiam vulgus doctus eſt, ſputo jejuno, Fœniculi ſemine, ut ita dicam, impraegnato, ſibi adverſus dictum malum oculos, aut palpebras potius, oblinere. Sed ſatis de his, properandum ad alia.

§. XXVI.

Uſum Fœniculi externum, quamvis hinc inde de eo jam mentio facta fuerit, quædam tantummodo adhuc addam. Commendantur omnes ejus partes ad contuſiones & ſuggillata. Vapor decocti fœniculi auribus exceptus, tinnitum curat, & ſi qui Vermes inſunt, prolicit. Idem per nares attractus olfactum reſtituere dicitur. Pulvis dentes reddit nitidos affrictu, &

gin-

gingivas purificat. Tineas capitis, præſertim ſi pulvis ſeminis ſulphuri vivo & Nitro maritatus cum vino in unguenti formam redigatur, atque pars affecta inungatur, curare perhibetur pro certo, præſertim ſi mane decocto ſeminis cum vino facto abluatur, id quod jam Sereno Poetæ cognitum fuiſſe teſtantur ejus verſus, qui ſic ſonant:

Aut tu Fœniculum Nitrumque & ſulphure vivo
Contere, deinde caput permixtis ablue cunctis.

Ad hæmorrhagias ſiſtendas, Fœniculi tota ſubſtantia in cineres redigatur, cinis deinde vulneri inſperſus in momento ſanguinis fluxum tollere narratur; qua de re rurſus Serenus canit:

Præterea nimios reſerati vulneris amnes
Fœniculi cinis adſtringit.

Imprimis autem & externe totius Fœniculi virtus deprædicatur ophthalmica, quæ pluribus poſſet formulis confirmari, ſi vela non eſſent contrahenda. Unius itaque aut alterius tantummodo recenſionem inſtituam. Supra allegatus Bartiſch ad cataractam ſic dictam albam prodeſſe aſſerit. ℞. Herb. Leviſt. folior. Laur. Rad. Valerian. ana mj. Sem. Fœnic. Cumin. herb. Baſil. ana ℥j. Decoquantur in vaſe optime clauſo, poſtmodum vapor decocti calentis excipiatur oculis capite bene tecto. Ex Tabernæmontano ad nauſeam fere uſque hactenus allegato, duo ſequentia tantummodo repetam. ℞. Rad. Fœnic. recent. contunde & ſuccum exprime, cujus ℥j. commixta cum ℥ß. mellis conſtituit collyrium egregium ad oculos debiles & caliginoſos. Nec, nunc annotandum, omnino ſpernendum videtur linimentum. ℞. Succ. ex Fœnic. recent. expreſſi ℥jv. ſucc. Rutæ, ſucc. Abſinth. Mell. Virgin. Urin. Juven. San. Vini albi gener. ana ℥ij. Aloës Epat. ℥ß. Hæc intime commixta ſuper igne leni redig. in debitæ conſiſtentiæ linimentum, quo mane & veſperi inungantur

 oculi

oculi. Hoc modo non tantum viſus roborabitur, ſed & cum tempore maculæ in oculis diſparebunt. Pluribus Fœniculi tum externis tum internis recenſendis virtutibus nunc ſuperſedeo, qui eaſdem noſſe cupit, adeat prænominatos Authores, aliosque & imprimis diſſertationes, quæ dicuntur eſſe de Fœniculo conſcriptæ, quarum tamen nullam me conſpexiſſe, ut ſupra jam innui, profiteri audeo.

§. XXVII.

Hanc virium, quibus gaudet Fœniculum, expoſitionem non credo melius claudi poſſe, quam ſi etiam celeberrimos, qui de hujus plantæ uſu ſcripſerunt, Poëtarum percipiamus ſermones. ÆMILIUS MACER VERONENSIS de *Herbarum virtutibus* ita canit:

Fœniculum Medici calidum, ſiccumque ſecundo
Dicunt eſſe gradu, Marathrum Græcus vocat illud:
Cum vino cunctis obſtat hæc herba venenis,
Hac manſa ſerpens oculos caligine purgat,
Indeque compertum eſt humanis poſſe mederi
Illam luminibus atque experiendo probatur.
Radicis ſuccus mixtus cum melle recenti,
Pulſa reddit eos omni caligine claros.
Expreſſus marathri viridi de ſemine ſuccus
Soleque ſiccatus, magnum medicamen habetur,
A quiscunque velis oculorum pellere morbos.
Auribus infuſus vermes ſuccus necat ejus.
Renibus in ptiſana radix decocta medetur,
Cum vino fugat hydropicos potata tumores.
Sicque venenatis obſtabit morſibus illa,
Sic quoque pulmonis obſtat jecorisque querelis,
Et ſic Nutrici ſumpta, ſit copia lactis.

Cum

Cum vino vel aqua radicis coctio ſumpta
Nephreticis & veſicæ morbis medicatur.
Urinas purgat, & menſtrua ſumpta reſolvit:
Vel ſi trita ſuper pectus hæc herba ligetur.
Nauſea cum vino ſumpta ſedabitur illa:
Fervorem ſtomachi cum lympha mitigat hauſta.
Radix illius vino decocta dolores
Fomento curat, patitur quos virga dolores
Hoc quoque ſi jungas oleo facit, hocque perungas
Ictus vel factos ſubito quoscunque tumores
Apponas tritam juncto ſedabit aceto.
Semen cum vino bibitum Veneris movet actus,
Hocque modo lateris diros ſedare dolores,
Dicunt, aut herba ſi ſit decoctio ſumpta.
Tradunt authores, ejus juveneſcere guſtu
Serpentes, & ob hoc ſenibus prodeſſe putatur.

STRABUS GALLUS in *hortulo* ita diſſerit:

Nec Marathri taceatur honor quod ſtipite forti
Tollitur, & late ramorum brachia tendit.
Dulce ſatis guſtu, dulcem ſatis addit odorem,
Hoc oculis, quos umbra premit, prodeſſe loquuntur:
Hujus item ſemen fœtæ cum lacte capellæ
Abſumptum, ventris fertur mollire tumorem,
Cunctantisque moras diſſolvere protinus alvi.
Præterea radix Marathri commixta liquori
Lenæo, tuſſim perceptam repellit anhelam.

His tandem jungamus verba BAPTISTÆ FIERÆ MANTUANI in *cœna* ita loquentis:

Semina ſi chymo excurunt hortenſia duro
Fœniculi, & ſicco non bene ſana cibo.

Torridiora time ſylveſtria, renibus ingens
Pharmacum, & urinæ nobile curriculum.
Durius è lumbis ſunt comminuentia ſaxum
Sint tumido hæc femori pabula fœmineo.
Ride infans, poterit recluſi munera lactis,
Si viride hortenſe eſt, mox revocare Tibi.
Ride infans molles, colubri experientia, ocellos
Servari incolumes, hoc tibi poſſe docet
Subverſum & vento ſtomachum extendente tumentem
Æquat in antiquis febribus eſca potens.
Semine ſi redaperta vigent membra omnia, tota
Gloria radici non minori exhibita eſt.

§. XXVIII.

Reſtat ut circumſpiciamus quoque quænam ex noſtro vegetabili proſtent præparata. Non multa proferam de eo, quod quorumdam locorum incolis in more poſitum ſit condire panes maxime triticeos. Ingreditur, ut EMANUEL KOENIG habet, panem biscoctum, qui vino inditus illum ſapidiorem reddit. ℞. itaque juxta eundem, ſemin. Fœnic. ℥ß. Galang. ʒj. Macis, Sal. decrepit. ana ʒß. farinæ triticeæ ℔ß. cum Aqu. Fœnic deſt. f. l. a. panis oblongus. Hic in clibano coctus, ubi refrixerit, diſcindatur per medium in orbiculos, qui denuo aqua Fœniculi madefacti in clibanum immittantur, ut duriores evadant. Non tantum gulæ ſapit hic panis, ſed & virtute medicamentoſa, ſtomachica, carminativa &c. pollet. De confectione Fœniculi ſimplici ſupra jam dictum, ejusque vires deſcriptæ fuerunt. Plerumque inter bellaria tantummodo uſurpatur. Nullum dubium, quin ſimili modo, ac proſtat Aniſum ſaccharatum laxativum, etiam confici poſſit confectio Fœniculi laxativa. Ad quam parandam varii conceduntur modi, qui cum perſpici poſſint in

diſſert.

diſſert. HENNINGERIANA de *Aniſo*, quam Dn. PRÆSES propugnavit, non opus eſt, ut hoc loco repetantur. Sunt qui etiam radicem conditam aſſervant, ſed hoc rariſſime contingit. TABERNÆMONTANUS aſſerit, quod DIOSCORIDES aliique authores Græci laudarint jam ſuis temporibus Vinum Fœniculatum, quod Græcis dicitur Μαραθρίτης, Marathrites. Paratur Fœniculum pulveriſatum cum muſto fermentando. Alii radicem hoc modo ad vinum inde parandum uſurpant, ad affectus multos, de quibus ſupra mentio eſt facta. Idem author meminit quoque Mulſæ ſive aquæ mulſæ Fœniculi, quam potiſſimum ad affectus pectoris renum & veſicæ celebrat, quoniam autem rarius in uſum cedunt, ideo nolo illis immorari.

§. XXIX.

In officinis proſtat Aqua Fœniculi, quam obtinemus per deſtillationem, vel ex planta tota, vel ex foliis & ſummitatibus, vel ex ſemine ſolo. Præfert hanc aquam Fœniculi DAN. LUDOVICI in *Pharmacia moderno ſeculo applicanda*, aquæ Aniſi, quippe quæ fatui quaſi ſaporis eſt, ſicuti in genere Aniſo, ni parabilitas interdum præferendum juſſerit, acceptius eſſe Fœniculum aſſerit modo dictus author. Valet hic illud, de guſtibus non eſt diſputandum. Pectus & pulmones expurgare, tuſſim ſedare, reſpirationem liberiorem facere, vocemque reddere clariorem, perhibetur. Dicitur quod lactis copiam nutricibus pariat, obſtructum hepar & lienem aperiat, ictero medeatur, hydropicis magno ſit juvamento, urinas moveat, menſes cieat; & quæ ſunt virtutes aliæ. Cum malvatico aut Hiſpanico vino ſumpta ad aliquot uncias ſudorem excitare aſſerunt. Imprimis autem in oculorum affectibus & viſu conſervando & acuendo deprædicatur, ſi frequenter hauriatur, aut externe applicetur; Quidam ſuadent, ut per plures dies Aquæ Fœniculi ℥iv. cum olei Fœniculi gtt. ij. mane & veſperi bibantur. Externe cum lintea-

mini-

minibus imponitur, aut etiam oculis inſtillatur, vel oculi ea lavantur atque foventur. Ad ruborem oculorum prodeſt, ſi momentum Camphoræ in ea diſſolvatur. Quidam ut aqua hæc ad viſus infirmitatem evadat efficacior, mel addunt & una deſtillant. Alii compoſitam magis reddunt addendo alia ophthalmica vegetabilia v. gr. Verbenam, Roſam &c. uti ex ſupra allegatis pateſcit verſiculis. Aqua Fœniculi porro faciem reddit nitidam, & membrorum genitalium læſionibus medetur, uti quidam volunt.

§. XXX.

Uno eodemque labore obtinetur cum aqua ex ſemine prolecta oleum. Deſtillatur ex ℔j. Fœniculi ℥ß. olei. Quidam, ut olei deſtillati Fœniculi copiam acquirant, ita procedunt. ℞. Sem. Fœniculi groſſo modo contuſi ℔vj. ♀r. crudi m. ij. Aqu. pluv. ℔. xxx. Macerentur ſimul per horas XXIV. & ultra, tum deſtillentur per veſicam, & tamdiu liquor abſtrahatur, donec nullum amplius oleum in ſuperficie appareat. Poſtea oleum ſupernatans ſeparetur ab aqua per ſeparatorium. In hoc, & aliis ſeminibus calidis, macerationis tempus non nimis diu protrahendum eſt, alias partes volatiliores avolare ſolent: hinc etiam ordinario recentia & viridia ad deſtillationem ſumi conſueverunt. De admixtione autem ſalium pro obtinenda majori olei copia hoc judicium fert Moses Charas *Chym. Reg.* c. 16. Nonnulli unciam unam circiter Nitri, aut Salis, aut Tartari crudi, unicuique libræ ſeminis deſtillandi admiſcent, cum id deſtillare intendunt, rati, uberiorem inde ſe copiam olei comparaturos, at quibus perſpectum fuerit, quam magna proclivitate olea ſalibus fixis ſe conjungant, ſicuti id obſervare eſt in ſaponis confectione, ij judicaturi ſunt eadem ſalia, cum ſurſum nequeant evehi, procul dubio olei portionem quampiam ſibi adſumptura, nedum majorem copiam inde expectandam. Certe cum ſemen Fœniculi in magna quantitate

titate obtineri queat, cur anxie copioſiori olei ſtudemus prolectioni: Cæterum eædem poterunt in deſtillatione hujus olei adhiberi cautelæ, quæ obſervari ſolent in oleo Aniſi, quas, cum prolixe deſcriptas cernamus in ſupra allegata *diſſertatione de Aniſo*, iis huc repetendis ſuperſedeo. Illius tamen non poſſum non meminiſſe, quod quidam deſtillationi, ſed male, præmittant putrefactionem ſeminis. Merito redarguit hunc errorem WEDELIUS in *Pharmacia in artis formam redacta l.* 1. *S.* 3. *c.* 1. his verbis: Putrefactio peſſundat olea ætherea. Hinc licet KERGERUS l. *de ferment.* ſcribat, ex putrefactis pomis citriis ſeu corruptiſſimis per putredinem, oleum citri bonæ notæ fuiſſe extractum & deſtillatum, attamen id, aliena videtur magis, quam ſua fide, vel potius opinione ſcribere. Certum, inquam, eſt, ætherea olea peſſundari hoc ipſo, uti viciſſim putrefactio uſitatior ſolum eo fine eſt, ut ſal volatile acquiratur; vel ſi quæ partes oleoſæ remanent, præcipue in via ſicciori, uti exemplo glaſti patet, implicatis ſeu immerſis iiſdem & combinatis cum terreis particulis, attamen fœtidum hinc potius oleum, quam æthereum ſubtile & craſin mixti continens, provenit. In collectaneis Chymicis Leydenſibus hanc olei Fœniculi deſtillandi methodum ſuppeditat MARGRAEF. ℞. Herb. Fœniculi recentis poſt florem, & jam fere cum fructu m. j. vel ij. vel q. v. conſcinde & contunde in mortario. Inde veſicæ cupreæ & affuſa aqua pura per 44. horas macera. Tum fiat deſtillatio vel per MB. vel per Veſicam cum refrigeratorio, & prodibit aqua, cui innatabit oleum, quod ſeorſim ſervari debet. Non diſcrepat multum hic modus ab eo quem ſupra indicavi. Notat hic Dn. LE MORT in *Chymia Medico Phyſica*, deſtillationem ſeminis Fœniculi aliorumque ſeminum calidiorum melius per veſicam quam per Mariæ Balneum inſtitui, ut in majori copia ſimul & ſemel deſtillari poſſint, & ut quantitas olei multo abundantior ob-

 tinea-

tineatur. Hæc duo ſi quis in Mariæ Balneo obtineri poſſe credat, per me licet, quamvis experientia 24. imo plurimum annorum contrarium me docuerit: attamen illis qui pompæ & pretio medicamentorum in immenſum augendo ſtudent, iſta via multo generoſior videbitur, nihil æſtimantibus viliori labore acquiſita. Si enim per MB. ℨj. Olei eliciatur, per veſicam ℨij. vel ℨiij. elici poterunt.

§. XXXI.

Ex Fœniculo quoque hoc modo oleum obtinetur juxta Kuberum, ut annotat Weckerus. Semina Fœniculi cucurbita curva locantur, ad eorumque libram adduntur aquæ fontis puriſſimæ ℥iij. & tepentis balnei calore macerantur: inde educitur oleum odoratum, quod ſtomacho roborando, flatibus diſcutiendis, oriſque halitui commendando, plurimum præſtat. Hujus ſi guttulæ aliquot cum iis pharmacis miſceantur, quæ ad colicos dolores pro dejicienda alvo adhibemus, multum profunt. Quodſi loco aquæ in deſtillando vinum addideris, calidius oleum evadet, ſed minus ſuave, minusque odoratum.

§. XXXII.

Oleum hoc Fœniculi æthereum eſt & aromaticum, odorem & ſaporem Fœniculi exacte referens, gaudetque ſalibus volatilibus cum 🜍eis permixtis. Sal autem volatile, inquit Wedelius l. c. in oleis deſtillatis reſidere, demonſtrabile eſt a priori, ex ipſa deſtillatione, ſi enim per ſe deſtillentur, & propellantur vinculis ſolutis, manifeſto ſenſibus ſe prodit ſal volatile, adhæret recipienti, videturque odore, guſtu percipitur, quantum nempe ab oleo non potuit abſorberi, ſed ſeorſim coactum eſt exiſtere. Tacemus quod ipſa ſint ſapidiſſima & ſaporem juxta ac odorem ſui ſimplicis retineant. Mittimus quod v. g. oleum Aniſi totum à frigore concreſcat, & in ſquamas cryſtallinos ob abundans ſal volatile ſubtiliori ſulphuri nuptum, inſtar

ſper-

ſpermatis Ceti fere, etiam in media æſtate frigidi appulſu concreſcat, leviſſimo tamen calore fluxibilitatem recuperans, quod tamen in oleo Fœniculi quoque obſervavimus. Miram ejus ſubtilitatem, & in incomprehenſibiliter exiguas partes reſolubilitatem vel illud declarat experimentum, quod duæ vel tres guttæ olei Fœniculi æque ac olei Aniſi, integram amphoram aquæ odore & ſapore Fœniculino ita inficere poſſint, ut quælibet particula aquæ odorem & ſaporem Fœniculi referat. Edocemur & hoc experimento, quam ſubtiles in partes Natura ipſa corpora redigere poſſit, ita ut ſæpiſſime omnem rationis captum ſuperet. Unde non ſtatim argumentari licet, tantam ſubtilitatem ego non comprehendo, ergo non eſt.

§. XXXIII.

Vires hoc oleum cum ſuo ſimplici obtinet communes, ſed quia particulæ ſalinæ volatiles atque ſulphureæ magis ſunt extricatæ, ideoque eaſdem habet præſtantiores. Deſcripſit illas PHILIPPUS GRÜLINGIUS Medicus Stolbergenſis in *Florilegio Hippocrateo Galeno Chymico novo part.* 3. *c.* 8. cujus ipſiſſima propterea apponam verba. Ad capitis morbos confert in aqua Betonicæ, confortat miraculoſe memoriam & cerebrum in aqua Liliorum convallium; vertiginem tollit in aqua Carvi: Epilepſiæ, Maniæ, Apoplexiæ eſt præſtans medicamentum in aqua herbæ Paralyſis; in Ophthalmia ut & macula, conglutinatione, panno, debilitateque viſus ſananda primas tenet partes in aqua Euphraſiæ; Amiſſum auditum reddit in aqua florum Tiliarum: Tuſſi aſthmati, pleureſi, ſputo ſanguineo lento mire confert, ſi rotulis vel morſulis pectoralibus immiſceas, vel in aqua Veronicæ exhibeas. Confortando cor auget lætitiam & impedit ejus palpitationem in aqua Borraginis: Ardorem ſtomachi ſopit in aqua Violarum. Ventriculo eſt arcanum in aqua Menthæ. In omnibus affectibus Hepatis utiliſſime datur in aqua Endiviæ vel Epaticæ nobilis. In Hydrope, Tympanitide, Anaſarca, in aqua

ſiſymbrii aquatici. In ictero flavo & nigro in aqua Chamomillæ. Lienis oppilationes curat, item Melancholiam Hypochondriacam in aqua Scolopendriæ. Ructus, flatus, dolores dorſi adimit in aqua Cymini. Urinam ciendo calculum aufert in aqua Ononidis. Cruentæ Urinæ confert in aqua Sanguiſorbæ. Iſchuriæ, dyſuriæ & ſtranguriæ opitulatur in aqua Malvæ. Sperma & virilitatem auget in vino malvatico. Lactis copiam promovet in aqua Aniſi. Colicas & arthriticas paſſiones funditus extirpat in aqua Jvæ artheticæ. Sudorem promovet in aqua florum Sambuci. Et hominem uſque ad vitæ terminum ſanum atque incolumem conſervat. Datur a gtt. ij. v. ad x. in prædictis aquis, brodio carnis, morſulis, rotulis, vel ſyrupis vel conſervis. Admiſcetur pulveribus ſtomachicis, cachecticis, menſes moventibus, aperientibus, carminativis. Aſſumi poteſt quoque cum aqua propria ſi exceptum fuerit ſaccharo. Uſus ejus externus a prædicto authore hunc in modum deſcribitur. Vertici & naribus illitum Catarrhos ſuſpendit, memoriam & caput confortando. Sic quoque rubedini naſi puſtulisque faciei confert. Oculorum affectus, cujuscunque generis ſint, curat. Dentium dolores, cum dolenti denti cum goſſypio inditur, ſedat. Eodem quoque modo auditus reparatur. Ventriculi concoctionem promovet. Colicæ, flatibus ructibusque confert. Dolores dorſi renumque obſtructiones curat. Tumores, apoſtemata, contuſiones ſanat. Iis, qui apoplexia, Paralyſi, affectibusque arthriticis laborant, optime convenit. Pectori quando illinitur, ſputum promovet, Tuſſim lenit; aſthma aufert & phthiſi opitulatur. Externe vel ſolum partibus affectis illinitur, vel aliis unguentis admixtum adhibetur. Sunt qui ad morſus canum rabidorum & puncturas animalium venenatorum commendant. CONRADUS in *Medullæ deſtillatoria & Medica p.* 1. hæc habet: Wer einen Weiber-Biß heilen will/ der vermiſche diß Oel in Wachs-Oel/ und ſalbe den Schaden damit/ und vermenge Honig und

Boh-

Bohnen-Oel untereinander/ und lege alsdan daſſelbige über den Schaden. Ut jam virtutes alias, quæ huic oleo tribuuntur, ſicco tranſeam pede.

§. XXXIV.

Ex hoc oleo deſtillato addito ſaccharo paratur Elæoſaccharum Fœniculi, aſſumendo utplurimum ad ℥j. Sacchari, guttas viij. vel x. & paulo plures olei. In uſum nempe, dicente WEDELIO, ceu numine tutelari cum ſaccharo miſcentur olea deſtillata, & fiunt elæoſacchara, medicamenti genus extemporaneum & variis uſibus aptum, quo ipſo in momento quaſi miſceri queunt hinc cum aqueis, vino, interprete Saccharo ſcilicet ceu ſale quodam eſſentiali ſui generis. Non multum exinde abludit Confectio Fœniculi orbiculata, quæ a Jo. Jac. WECKERO in antidotario ſpeciali l. 2. S. 39. ſequentem in modum deſcribitur. ℞. Sacchari albiſſimi in aqu. roſar. diſſoluti ℔ß. Saccharum ad perfectionem exactam coquitur: deinde ab igne remotum diu piſtillo agitetur, addanturque olei Fœniculi ℈j. vel ʒß. probe miſcentur, deinde per plicam lebetis in tabulam farina ſtratam ſpatula aſſidue Saccharum pari & æquali quantitate extrahitur: Rotulæ concretæ digitis auferantur, exiccentur, in ligneis arculis condantur, & ſicco loco reponantur. Capitis affectibus conferunt, viſum acuunt, pectoris anguſtiæ & difficultati reſpirandi ſuccurrunt.

§. XXXV.

Nullum dubium eſt, quin ex ſemine æque ac ex Aniſo per expreſſionem exprimi poſſit oleum. Id quod etiam CHARAS in *Pharm. Reg. Gal. l. 2. c. 1.* afferit, dicens. Non dubito quin itidem ex ſeminibus ſubſtantia & partium ſimilitudine Aniſo propemodum reſpondentibus, oleum obtinere liceat. Modum exprimendi vid. ibidem, qui repetitur in *diſſertat de Aniſo* jam aliquoties allegata, quem propterea rurſus recenſere non neceſſarium duxi. Illud ſolummodo monere volui, quod

CHARAS ſibi tribuat inventionem hujus methodi ex Aniſo & aliis ſeminibus correſpondentibus oleum obtinendi; cum tamen jam in *Jac. Conſtantii de Rebecque Medicinæ Helvetiorum Prodromo ſive Pharmacopœæ Helvetiorum ſpecimine*, ubi agitur de oleis per expreſſionem paratis, clariſſimis verbis hujus olei Fœniculini expreſſi mentio fiat: Ita autem ſe habent iſta verba. In oleis, quæ ex ſeminibus minus ſucculentis v. g. Fœniculi exprimuntur, conficiendis præſtat utplurimum maſſam illam tritam in ſartagine torrere, vel vapore aquæ calidæ tepefacere. Oleum hoc Fœniculi ad colicam flatuoſam, tympanitem, dolorem, inflationem ventriculi utiliſſimum, nucisque moſchatæ olei ſuccedaneum optimum.

§. XXXVI.

Ex oleo Fœniculi deſtillato poteſt utique cum corpore pro balſamo, cera aut manna præparari Balſamum Fœniculatum, quod pro uſu præſertim externo non omni deſtituitur laude. JOH. HARTMANNUS in *practica Chymiatrica* hanc communicat formulam. ℞. Extract. Sem. Fœnic. (cum ſpirit. Vini) ℥ij. Ceræ albæ aut Mannæ Calabrinæ ℥ß. Sal. Fœnicul. ʒiß. Msc. ſuper igne lento ut fiat maſſa: Adde olei Fœniculi ʒiij. vel ℥ß. M. & ſerva. Doſis a ℈ß. ad ℈j. cum aqua Roſarum aut Menthæ. Sunt qui cum oleo Fœniculi deſtillato, ad inſtar Balſami ſulphuris aniſati conficiunt etiam Balſamum ſulphuris Fœniculinum. Quo de ita KOENIG diſſerit. Balſamum ſulphuris Fœniculinum paratur oleo Fœniculi deſtillato ſuper extracto balſami ſulphuris terebinthinati affuſo. Simili quoque, inquit GRÜLINGIUS in *Florilegio Hippocrateo Galeno Chymico p. I. 17. e. 6.* modo ac balſamus ſulphuris aniſatus poteſt præparari balſamus ſuſphuris Fœniculatus, qui author inſuper ſequens Balſamum ſulphuris compoſitum commendat. ℞. Flor. Sulphuris ℥j. Myrrh. elect. Aloes, Croci ana ʒß. ol. Fœnicul. Aniſi, Terebinth. ana ℥iß. fiat Balſamum, quod ſpecificum pulmonis eſt; nam

curat

curat aſthma, tollit antiquam & recentem tuſſim; ulcera pulmonum abſtergit & conſolidat: in phtiſi nil certius: prophylacticon & pharmacum in peſte, aliisque morbis contagioſis: Externe ſi quis ulcera eo illinit, brevi tempore ipſa ſanantur, ſudorem expellendo febres abigit & curat. Venenatorum animalium morſibus reſiſtit. Doſis ad gtt. viij. ad x. vel xiij. in convenienti vehiculo. Cautelas, quæ & in hoc Balſamo ſulphuris Fœniculato Phthiſicis propinando adhibendæ, vide in *diſſert. de Aniſo.* Poſſe etiam vel cum hoc oleo vel ſemine ipſo Fœniculi componi ſpiritum Salis Ammoniaci Fœniculatum, nullum dubium videtur. Interim paulo rarius ſolet in uſum trahi, cum aniſatus proſtet in officinis.

§. XXXVII.

Pergo ad alia ex Fœniculo præparata. Reperiuntur, qui extractum ex Fœniculo parant, & multis laudibus extollunt; ſic ADRIANUS ZIEGLERUS TIGURINUS in *Pharmacopœa Spagyrica* ita de virtutibus hujus extracti diſſerit. Conducit capiti, oculis, renibus, veſicæ, pectoris anguſtiæ & difficultati ſpirandi ſuccurit, ſtomachum juvat, flatus diſſipat, calculos arenoſos comminuit, urinam, menſtrua promovet. Doſis a ſcrupulo medio ad integrum, liquore convenienti. Alii autem & forſan non omni absque ratione non adeo magnifice hoc de extracto ſentiunt; quale judicium quoque ferunt de ſale ex caule, herba, floribus, radice & ſemine per incinerationem parato, quod quidem ad oculorum affectus varios laudatur. Præ aliis ſalibus, quæ per incinerationem & cryſtalliſationem in officinis ex vegetabilibus fieri conſueverunt, peculiare nihil videtur obtinere. Syrupi fere Fœniculi oblitus fuiſſem. Confici iſte poteſt tum ex radice, tum ex herba & ſummitatibus, tum etiam ex ipſo ſemine. Uſurpatur cochleatim vel per ſe vel cum aliis, aſt ſicuti raro paratur, ita etiam raro uſurpatur.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.

Accedo tandem ad ſpiritum Fœniculi, quem per fermentationem etiam parari poſſe, non eo quidem negatum, ſed tanquam majori negotio elaborandum, laborioſioribus cum Ludovici relinquo. Communiter præparatur dum ſemen cum vino aut potius ſpiritu Vini maceratur atque deſtillatur; qui poſtmodum ſaccharo edulcoratus guſtui magis blanditur & Fœnuillet κατ᾽ ἐξοχὴν dicitur. Formula, quam habet Dn. Præſes in *notis ad Cynoſuram* Hermanni non videtur ſpernenda. ℞. Sem. Fœniculi ℥iv. ſpiritus Vini Gall. menſ. ij. digere & poſtmodum deſtilla atque edulcora ℥viij. ſacchari. Habetur hoc modo liquor ſtomachicus atque carminativus perutilis. Hauritur ad unum aut alterum cochleare. Sed dolendum, quod plures remedio abutantur, & nimis ingurgitando ſibi varia concilient mala. Ex mente Ludovici pro pectoralis cujuſdam Tincturæ confectione ſpiritus Vini Fœniculatus quaſi gratior aſſumi poteſt. Et hæc ſunt, quæ pro modulo ingenii de Fœniculo ejusque viribus ex authoribus ſeligere volui. Exiguos conatus boni non condemnabunt, malevolos mordere concedam. DEO interim pro conceſſis benigne viribus, ſit Laus, Honor & Gloria in ſeculorum ſecula

FINIS.

Hertzlich Geliebter Freund / du legſt nun eine Probe
Von deinem muntren Fleiß / Witz und Gelehrſamkeit /
An dieſem Tage ab; zu deinem gröſten Lobe:
Worüber ſich mein Hertz gewißlich ſehr erfreut.
Du weiſeſt uns geſchickt des Fenchels edle Gaben /
Samt ſeiner innern Krafft / und Tugend / die er führt;
Ja wie derſelbe könn die blöden Menſchen laben:
Deßwegen Dir dann auch dein Lob mit recht gebührt.
Wohlan; fahr ferner fort / ſey embſig im ſtudiren /
Schlag in den Büchern nach / wie du bißher gethan;
So weiß ich daß ich bald darff dieſe Worte führen /
Es leb mein Hertzens-Freund! Herr Doctor **Ehrenmann.**

Ita egregiis Nobiliſſimi Dni. Repondentis
profectibus applaudit
GEORGIVS HENRICVS BEHR,
Med. Doct. & Practicus. Opp.

DA du Geehrter Freund vom Fenchel diſputireſt /
Und deſſen Tugenden uns deutlich expliciret;
So legt dein kluger Geiſt zugleich den Leuten dar /
Daß deine Weißheit nicht in deinen Füſſen war.
Dieſes wenige wolte ſeinem wertheſten Freund
gratulirend beyſetzen
J. B. M. C. Opp.

FOEniculi vires dum docto Themate pandis,
Non modicum accreſcit laudis, AMICE, Tibi.
Illud namque oculos acuit, redditque nitorem,
Indicat hoc aciem, vimque Tui ingenii
Teque VIRUM præſta pugnando fortiter, inde
Re pariter Tibi cum nomine ſurget HONOS.

*Hiſce Nobiliſſimo Dno. Reſpondenti Amico ſuo integerrimo
prolixiore affectu quam verſu applaudit*
J. G. SALTZMANN,
Med. Stud.

---

*CArmine non poſſum digno decorare laborem,
Specimen ingenii ſplendida dona probat.*

Invigiles porro plantarum cognitioni,
Sic laus & pretium creſcet ubique Tibi.

Ex intimo animi affectu amico ſuo æſtumatiſſimo hiſce paucis applaudit,

JOH. PETRUS DIVOUX, Colmar. Med. Cult. Opp.

Was Dein gelehrter Geiſt vor ſeltne Weißheits-Gaben/
Bißher als einen Schatz bey ſich behalten hat /
Was die Natur in **Dich Geehrter Freund** begraben/
Und deine Sorge war ſo beyde früh und ſpath/
Das zeiget dieſer Tag / der recht beglückt zu nennen /
Weil Æſculapens Geiſt/ dem du bißher gedient
Dich als ein Gottes Sohn/ uns giebet zu erkennen/
Der als ein Kräuter-Feld von lauter Weißheit grünt.
So wandle ferner hin auff dieſer Götter Bahne/
Halt des Galeni Kunſt hier vor Dein höchſtes Gut.
Biß endlich Phœbi Hand ſtatt eines Sieges-Fahnen
Dein Haupt bekrönen wird mit einem Doctors-Hut.

G. P. J. M. S.

FOEniculi vires varias oſtendere tentans
Omine felici ſtudia cuncta notas.
Temporis ad ægros tendis per ſpatia pauca,
Temporis in ſpatio Fœniculum æque viret.
Planta tua eſt ingens inſigniter officinalis.
Altius inſurgunt robora plura tua.

Nobiliſſimo atque Doctiſſimo DN. RESPONDENTI hæc adjicit

J. G. PFÆHLER, Med. St. Oppon.

Läßt Werther Dein Papier noch treue Zeilen ein/
So wünſche ich dir Glück zu Deinem diſputiren/
Der Höchſte woll Dich bald auff höhre Stuffen führen/
Da Dir der Doctors-Huth wird zur Belohnung ſeyn.

JOSIAS WEIGEN, Med. & Chir. Stud. Arg.